SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1523

av Hanna Lindqvist och Ulrika Westerlund (båda MP)

Familjebildning och barns rätt till sina föräldrar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra föräldrabalken könsneutral och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra för barn att ha fler än två vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka möjligheterna till assisterad befruktning genom insemination och IVF-behandling och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den offentliga finansieringen av assisterad befruktning för att minska den enskildes kostnader och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Alla familjer ska behandlas jämlikt

Familjer ser olika ut. Barn växer upp med olika familjekonstellationer och relationer, och det finns inte ett enda sätt att bilda familj eller vara förälder. Lagstiftningen måste

utgå från hur familjer faktiskt ser ut och säkerställa att alla barn har samma rättigheter, oavsett vilka som är deras föräldrar eller hur de har kommit till.

Samhällets syn på familjen har förändrats, men lagstiftningen har inte fullt ut följt med. Det finns fortfarande regler och begränsningar som utgår från traditionella föreställningar om kön, föräldraskap och familjebildning. Det riskerar att skapa ojämlikhet och rättsosäkerhet för både barn och vuxna. Miljöpartiet vill därför se en familjepolitik som sätter barnets bästa i centrum och ger fler människor möjlighet att bilda familj på sina egna villkor.

En könsneutral föräldrabalk

Föräldrabalken behöver moderniseras och göras könsneutral. Dagens lagstiftning innehåller olika regler för hur föräldraskap fastställs som i vissa fall är beroende av föräldrarnas juridiska könstillhörighet. Det gör regelverket onödigt komplicerat och riskerar att leda till att föräldraskap fastställs felaktigt eller att barns relation till en förälder ifrågasätts.

En könsneutral föräldrabalk skulle bidra till ökad rättssäkerhet och säkerställa att alla familjer behandlas jämlikt. Lagstiftningen ska inte utgå från föräldrarnas kön, utan från barnets rätt till sina föräldrar och behovet av tydliga och trygga familjerättsliga förhållanden. Utredningen Alla tiders föräldraskap - ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) har ett förslag som borde tas vidare.

Barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare

Alla barn ska ha rätt till alla sina föräldrar. I dag begränsar lagstiftningen möjligheten att vara fler än två juridiska vårdnadshavare, trots att det finns familjer där fler än två vuxna gemensamt tar ett föräldraansvar. Det kan exempelvis handla om familjer där två par gemensamt har valt att skaffa barn och där alla fyra vuxna är delaktiga i barnets uppväxt.

När lagstiftningen inte ger möjlighet att erkänna dessa relationer uppstår en skillnad mellan barnets faktiska familjeliv och dess juridiska förutsättningar. Vuxna som har ett betydande ansvar för barnet saknar då möjlighet att fullt ut ta det juridiska ansvar som motsvarar deras roll i barnets liv. Det kan få konsekvenser för såväl barnets trygghet som de praktiska förutsättningarna i vardagen.

Barnets bästa måste vara utgångspunkten för hur vårdnaden regleras. Det bör därför vara möjligt för fler än två personer att vara vårdnadshavare när det är förenligt med barnets bästa. Lagstiftningen behöver utvecklas för att erkänna fler familjekonstellationer och säkerställa att barn kan ha en trygg och rättsligt erkänd relation till samtliga sina föräldrar.

I väntan på att fler juridiska vårdnadshavare kan införas, kan med fördel förslaget från SOU 2022:38 om föräldrafullmakter genomföras.

Fler ska få möjlighet att bilda familj

Möjligheten att skaffa barn ska inte begränsas av förlegade normer eller onödiga hinder i lagstiftningen. Assisterad befruktning genom insemination och IVF-behandling har gjort det möjligt för fler människor att bilda familj, men tillgången till behandlingarna behöver fortsätta att utvecklas.

Miljöpartiet vill att fler människor ska ges möjlighet att få tillgång till insemination och IVF. Förutsättningarna för att få behandling behöver ses över och regelverket utvecklas så att fler kan få hjälp att bilda familj. Möjligheten att få barn ska inte vara beroende av att leva i en viss familjekonstellation eller passa in i en snäv norm om hur en familj ska se ut.

Tillgången till fertilitetsvård behöver också vara mer jämlik. I dag finns skillnader i regionernas erbjudanden och villkor för assisterad befruktning, gällande till exempel åldersgränser och antal försök. Det innebär att människors möjligheter att få behandling kan påverkas av var i landet de bor. Staten behöver ta ett större ansvar för att säkerställa en mer enhetlig och generös fertilitetsvård i hela landet.

Fertilitetsvård ska inte vara en klassfråga

Assisterad befruktning kan innebära stora kostnader för den enskilde. När möjligheten att få barn i praktiken blir beroende av den egna ekonomin skapas en ojämlikhet där människors ekonomiska förutsättningar avgör vilka som har möjlighet att bilda familj.

Att kunna få barn ska inte vara en fråga om plånbokens storlek. Den offentliga finansieringen av insemination och IVF behöver därför stärkas så att fler får möjlighet att genomgå framgångsrik behandling utan att kostnaderna blir ett avgörande hinder. Detta ska gälla också syskonförsök.

Fertilitetsvården är en del av den sexuella och reproduktiva hälsan och bör vara tillgänglig på jämlika villkor. Genom ett större offentligt ansvar kan den enskildes kostnader minska och fler människor få möjlighet att bilda familj, oavsett ekonomiska förutsättningar.

Miljöpartiet vill se ett samhälle där alla har möjlighet att bilda familj och där alla barn har rätt till sina föräldrar. Lagstiftningen måste spegla verklighetens familjer och ge människor jämlika förutsättningar att skaffa barn. Därför behöver föräldrabalken göras könsneutral, möjligheten till fler än två vårdnadshavare införas och tillgången till assisterad befruktning utökas och göras mer ekonomiskt tillgänglig.

Hanna Lindqvist (MP) *Ulrika Westerlund (MP)*